

УДК 332.1/314.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/182-21>**Білан А.О.**

аспірантка кафедри бізнес-економіки та адміністрування,
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8942-7809>

Bilan Anna

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ПІДХІД ВИРІШЕННЯ ПИТАНЬ ДОСТУПНОСТІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ НАПРЯМІВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОЇ СФЕРИ

У статті проаналізовано організаційно-економічні засади забезпечення умов надання освітніх послуг мешканцям населених пунктів незалежно від типу території та рівня економічного розвитку, окреслено шляхи підвищення рівня розвитку сфери освітніх послуг, забезпечення ефективного розподілу фінансових та інших ресурсів залежно від потреб тієї чи іншої громади. Обґрунтовано можливість вирішення питань доступності освіти та задоволення соціально-економічних потреб населення сільських та міських територій шляхом створення в межах територіальних громад локацій техніко-технологічної підтримки. Для відображення основних аспектів їх функціонування локацій та перспективи їх розвитку в умовах мінімізації витрат з місцевих бюджетів сформовано організаційно-економічну модель, яка відображає їх ресурсне забезпечення та функціональне призначення.

Ключові слова: організаційно-економічний підхід, соціально-економічний розвиток освітньої сфери, локація техніко-технологічної підтримки, територіальна громада, соціальна інфраструктура.

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC APPROACH TO RESOLVING ISSUES OF AVAILABILITY OF EDUCATIONAL SERVICES IN THE CONTEXT OF IMPLEMENTING DIRECTIONS OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE EDUCATION SPHERE

The educational sphere is a factor in the formation of a modern information society and a key element of the system of providing resources for social production. This explains why one of the most important areas of state policy implementation is the creation of conditions for meeting the educational and socio-economic needs of the population, the implementation of a qualitative impact on human potential as the main factor in the socio-economic development of the region, and the optimization of expenditures from budgets of various levels. The article analyzes the organizational and economic principles of providing conditions for the provision of educational services to residents of settlements regardless of the type of territory and level of economic development, outlines ways to increase the level of development of the field of educational services, ensure the effective distribution of financial and other resources depending on the needs of one or another community. The expediency of using an individual approach, which involves taking into account territorial features, available resources of a separate territorial community, which can ensure the conditions of its socio-economic development, as a result – the development of certain branches of social life, is determined. The possibility of solving the issues of education availability and meeting the socio-economic needs of the population of rural and urban areas by creating technical and technological support locations within territorial communities is substantiated. The functioning of technical and technological support locations is the implementation of an organizational and economic approach that is justified and appropriate for implementation at the level of territorial communities. In order to reflect the main aspects of the functioning of locations and their development prospects in terms of minimizing costs from local budgets, their resource provision and functional purpose are reflected. The development of a territorial community depends not only on the presence of a developed social infrastructure, but also on the ability of the community to carry out effective management, take into account the interests of all interested parties to determine the ways of its development and find effective forms of their interaction.

Keywords: organizational and economic approach, socio-economic development of the educational sphere, location of technical and technological support, territorial community, social infrastructure.

JEL classification: I22, O18

Постановка проблеми. Освітня сфера сьогодні є чинником формування сучасного інформаційного суспільства та ключовим елементом системи забезпечення ресурсами суспільного виробництва. Саме освіта на рівні держави розв'язує стратегічні завдання щодо підготовки професійних кадрів, створення умов для забезпечення політичної і соціальної стабільності, інноваційного розвитку інститутів суспільства, що зумовлює потребу вирішення питання

забезпечення соціально-економічного розвитку самої освітньої сфери. Введення в дію правового режиму воєнного стану суттєво змінило підходи до реалізації завдань та їх пріоритетність в усіх сферах людського життя. Проте одним із найважливіших напрямів реалізації державної політики є створення умов для задоволення освітніх та соціально-економічних потреб населення, здійснення якісного впливу на людський потенціал як основний чинник соціально-економіч-

ного розвитку регіону та оптимізація витрат з бюджетів різних рівнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних і практичних аспектів розвитку соціальної інфраструктури регіонів присвячені наукові праці Башинського Т., Беновської Л., Ваховича І., Геєць В., Кльоби Л., Кльоби С., Кльоби Т., Ковальської Л., Кравців В., Куценко В., Подзізей О., Сторонянської І., Шматковської Т. та ін. Проте потребують вивчення питання соціально-економічного розвитку освітньої сфери як складової соціальної інфраструктури територіальних громад з урахуванням потреб населення.

Мета статті. Аналіз організаційно-економічних засад забезпечення умов надання освітніх послуг мешканцям сільських та міських територій населених пунктів незалежно від рівня їх економічного розвитку, визначення та обґрунтування використання ефективного організаційно-економічного підходу до вирішення питань доступності освітніх та інших соціальних послуг в контексті реалізації напрямів соціально-економічного розвитку освітньої сфери.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сфера освіти характеризується адаптивністю та гнучкістю, що дозволяє досягати максимально можливих результатів, що відповідають потребам населення та ринку праці, особливо у воєнний час. Водночас вона є найважливішою умовою успішного відновлення країни і запорукою її стійкого суспільного розвитку. Відповідно до Закону України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст» соціальна політика держави щодо малих міст спрямована на задоволення інтересів і потреб людей у сфері праці, освіти, культури, охорони здоров'я, забезпечення житлом, торговельного і побутового обслуговування, відпочинку, разом з тим ефективно функціонування соціальної сфери забезпечуватиме сприятливі умови для життєдіяльності населення малих міст [10]. Погоджуємось із Беновською Л.Я. щодо того, що саме соціальна інфраструктура виступає базою формування людського капіталу, а розвиток соціальної інфраструктури є одним з першочергових завдань, яке вирішується в рамках соціально-економічної політики держави, регіону, територіальної громади. Успіх розвитку територіальної громади залежить не лише від наявності розвиненої соціальної інфраструктури, але й від спроможності громади перетворити її в актив розвитку, що потребує підвищення ефективності управління, узгодження інтересів усіх зацікавлених сторін щодо визначення шляхів її розвитку та пошуку ефективних форм їх взаємодії [1, с. 15]. Вважаємо, що головним чинником ефективного соціального та економічного розвитку держави і підвищення рівня життя населення є освіта, оскільки підготовлені фахівці, які здатні в умовах воєнного часу вирішувати надскладні завдання, є одним із ключових ресурсів економічного розвитку держави.

Підвищення рівня розвитку сфери освітніх послуг, забезпечення ефективного механізму розподілу фінансових та інших ресурсів в освіту залежно від потреб тієї чи іншої ланки має визначальне значення для забезпечення її ефективного функціонування. Задоволення соціальних потреб таких як освіта, медичне обслуговування, комфортні умови проживання тощо є найважливішими формами внеску в людину, як головного

суб'єкта системи, що забезпечує розвиток регіону і держави [8]. Значний вплив на освітній процес та загалом економічну ефективність функціонування закладів освіти має стан їх матеріально-технічного забезпечення, зокрема рівень інформатизації. З урахуванням внутрішніх та зовнішніх чинників впливу обґрунтованим є розвиток інформаційного суспільства та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери суспільного життя, в тому числі в діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування. Наслідком таких процесів є підвищення конкурентоспроможності не тільки місцевого населення на ринку праці, а й територіальної громади в цілому.

Ураховуючи наявний інфраструктурний потенціал, потреби і пріоритети розвитку середовища життєдіяльності в регіонах, Богуш Л. найкращим варіантом локації опорного об'єкта соціальної інфраструктури територіальної громади вважає адміністративні центри громад, сформованих у результаті об'єднання сільських територій з містами обласного значення, де власне і функціонуватиме ця установа [2, с. 180]. Проте такий підхід не забезпечує задоволення потреб віддалених, малонаселених та прикордонних населених пунктів, їх мешканці найчастіше належать до категорії соціально-слабкого населення, недостатньо фінансово спроможні для забезпечення себе самостійно комп'ютерною технікою, іншими технічними засобами доступу до мережі Інтернет і відповідно – обмежені в доступі до онлайн-послуг і сервісів, що знижує рівень задоволення їх потреб.

Погоджуємось із думкою Подзізей О.О. [9], що забезпечення конкурентоспроможності територіальної громади потребує реалізації комплексу заходів, спрямованих на посилення розвитку всіх сфер діяльності і, одночасно, узгоджених та уніфікованих із завданнями та потребами регіонального розвитку. Шматковська Т.О. і Подзізей О.О. [12] стверджують, що формування стратегії підвищення конкурентоспроможності територіальної громади повинне відбуватися відповідно до наявних можливостей громади та з врахуванням зовнішніх умов, які впливають на її діяльність. Водночас на думку Кльоби Л.Г. та ін. підвищення конкурентоспроможності є динамічним процесом, який відбуватиметься не тільки за умов використання наявних конкурентних переваг певної територіальної громади, але й шляхом формування створення креативних просторів [6, с. 47]. Погоджуємось із зазначеним, оскільки саме індивідуальний підхід, врахування територіальних особливостей, наявних ресурсів окремої територіальної громади можуть забезпечити умови її соціально-економічного розвитку, а відтак – розвиток і окремих галузей суспільного життя.

На державному рівні відповідно до Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на підтримку розвитку об'єднаних територіальних громад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 р. № 200 [11], визначено механізм надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на підтримку розвитку об'єднаних територіальних громад. Проте погодимось із думкою Кравців В.С. та Сторонянської І.З. [7, с. 315] у тому, що незважаючи на свій цільовий характер та значні для територіальної громади фінансові ресурси, він має певні недоліки, зокрема щодо недосконалості

формули розподілу субвенції (непропорційність між чинниками, що застосовуються для розподілу субвенції, що спричиняє відмінності в її обсягах для кількох подібних громад) та здійснення розподілу субвенції на основі площі громади та чисельності сільського населення, без урахування особливостей та соціально-економічних потреб. Водночас відзначається наявність тенденцій до нерівномірності ресурсного забезпечення громад, що ускладнює завдання забезпечення громадян належним рівнем публічних послуг незалежно від місця їхнього проживання. Водночас варто звернути увагу, що інструменти впливу на підвищення якості людського потенціалу насамперед спрямовані на забезпечення рівного доступу до освітніх послуг всіх мешканців територіальних громад.

На думку науковців [6, с. 47–48] потенційним джерелом підвищення конкурентоспроможності територіальних громад окрім ресурсів є сукупність інструментів, які забезпечать ефективне використання їх конкурентних переваг. Вони виділяють чотири групи інструментів, які сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності територіальної громади. Одну із них складають інструменти підвищення якості людського та соціального потенціалу:

- проведення тренінгів для мешканців громад;
- організація тренінгів та реалізація програм з підвищення кваліфікації;
- відкриття центрів позашкільного навчання;
- створення молодіжних рад громад;
- участь в освітніх програмах обміну;
- створення соціальних карт громад;
- розвиток мережі центрів підтримки бізнесу та розвитку підприємництва.

Проте вважаємо, що в умовах обмежених фінансових ресурсів є потреба реалізації нового підходу до задоволення соціально-економічних потреб населення і забезпечення підвищення якості людського та соці-

ального потенціалу. Значний вплив на якість надання послуг має рівень доступу до мережі Інтернет, проте наявний розрив рівня інформатизації та цифровізації між показниками сільських та міських територій перешкоджає забезпеченню належної їх якості. У межах наукового дослідження пропонуємо розглянути можливість відкриття на базі органів і установ соціальної інфраструктури локацій техніко-технологічної підтримки, одним із ключових напрямів діяльності яких буде забезпечення доступності освітніх послуг.

Кожна окрема територіальна громада самостійно оцінює потребу та приймає рішення про відкриття локації техніко-технологічної підтримки (далі – ЛТТП), ресурсне забезпечення яких наведено на рисунку 1. Переважно такі локації є одним із шляхів вирішення проблеми усунення цифрового відставання сільських територій, зокрема прикордонних, малозаселених сільських населених пунктів.

Функціональне призначення ЛТТП є винятковим для кожного окремого населеного пункту, в якому вона впроваджується. Зумовлюється це тим, що вона не є самостійною юридичною особою, а виступає допоміжною ланкою в системі органів і установ соціальної інфраструктури, функціонує на базі тієї установи чи організації соціальної інфраструктури, яка здійснює діяльність в цьому населеному пункті. Проте ЛТТП забезпечує інтеграцію органів і установ соціальної інфраструктури між собою, оскільки не обмежена однією сферою суспільних відносин, а забезпечує задоволення широкого спектру соціально-економічних потреб населення.

Організаційне забезпечення функціонування ЛТТП включає рішення органу місцевого самоврядування про відкриття такої локації у населеному пункті громади та положення про ЛТТП, у якому визначаються юридичний статус, місце і основні засади функціонування, організаційне, кадрове, матеріально-технічне забезпечення, призначення та порядок використання

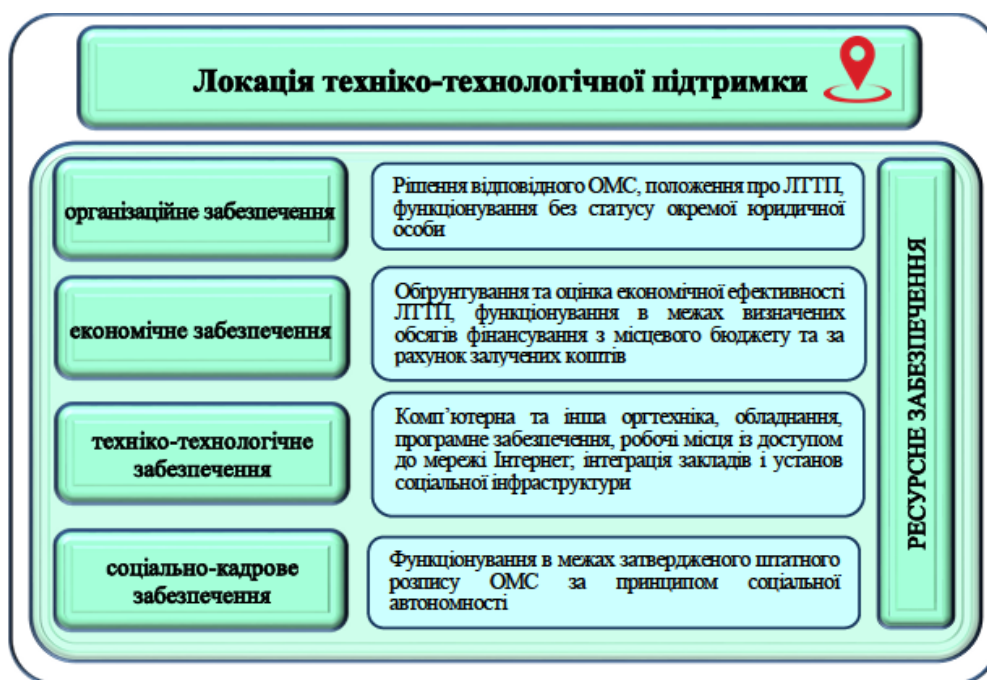

Рис. 1. Ресурсне забезпечення локацій техніко-технологічної підтримки

Джерело: авторська розробка

соціальних гаджетів тощо. Перелік соціальних гаджетів, які входять до техніко-технологічного забезпечення визначається з урахуванням потреб мешканців окремого населеного пункту. За умови забезпечення технічних умов та 100% підключення об'єктів соціальної інфраструктури до фіксованого швидкісного Інтернету, локації є одним із способів задоволення індивідуальних потреб соціально-слабких категорій населення, зокрема мешканців громади, які не мають фінансових можливостей підключити доступ до мережі Інтернет за місцем проживання, а також з тих, чи інших причин не мають власних гаджетів та технічних можливостей для використання цифрових сервісів, отримання послуг для задоволення власних соціально-економічних потреб. Водночас ЛТТП є освітніми пунктами, де здобувачі освіти мають можливість під'єднатися до онлайн-навчання або отримати доступ до електронних цифрових освітніх ресурсів.

Григор О.О., Пригодюк О.М. стверджують, що регіон є складною системою, що має територіальну локалізацію та характеризується нестабільністю бюджетного законодавства, фінансовими обмеженнями. З метою розвитку регіону повинні органічно поєднуватися як економічна раціональність, економічне зростання, збільшення дохідної частини місцевих бюджетів, так і соціальна ефективність, яка визначається рівнем і якістю життя населення [3, с. 6]. Ураховуючи зазначене, економічне забезпечення ЛТТП дозволяє відслідковувати як формуються та розподіляються ресурси, оцінювати їх ефективність та прогнозувати потреби місцевого населення. Особливістю локацій є їх фінансування в межах видатків ОМС, що зумовлено відсутністю окремих будівель, штату працівників та потреб господарського забезпечення. Фактичні витрати можуть забезпечуватись у межах визначених обсягів фінансування з міс-

цевого бюджету та за рахунок залучених коштів. Водночас погоджуємось із Григор О.О. і Пригодюк О.М., що в умовах дефіциту місцевих бюджетів, залучення приватних інвестицій є найбільш значущим чинником розвитку соціальної інфраструктури. Співпраця органів влади та бізнес-спільноти характеризується широким спектром практик взаємодії: від залучення фінансових коштів організацій на безоплатній основі до реалізації проектів державно-приватного партнерства [3, с. 7]. Функціонування ЛТТП організується на основі використання таких економічних засобів:

- економічного обґрунтування організації та розвитку мережі ЛТТП;
- економічної оцінки їх ефективності в межах окремого населеного пункту;
- за потреби визначення джерел і нормативів фінансування їх функціонування та матеріально-технічного забезпечення.

Питання кадрового забезпечення ЛТТП вирішується без введення додаткових штатних одиниць, оскільки населення самостійно використовує соціальні гаджети для задоволення власних потреб. За таких умов не передбачається надання будь-яких послуг окремим користувачам з боку посадових осіб чи інших працівників ОМС. У порядку функціонування ЛТТП визначаються умови здійснення періодичного та профілактичного обслуговування комп'ютерної та іншої оргтехніки, наявного обладнання в системі заходів з обслуговування техніки ОМС за рахунок фахівців відповідного органу.

Задоволення інтересів мешканців територіальної громади полягає насамперед у покращенні якості й доступності соціальних послуг [1, с. 19]. Функціонування ЛТТП в межах функціонального забезпечення (рис. 2) вирішує одночасно декілька питань.

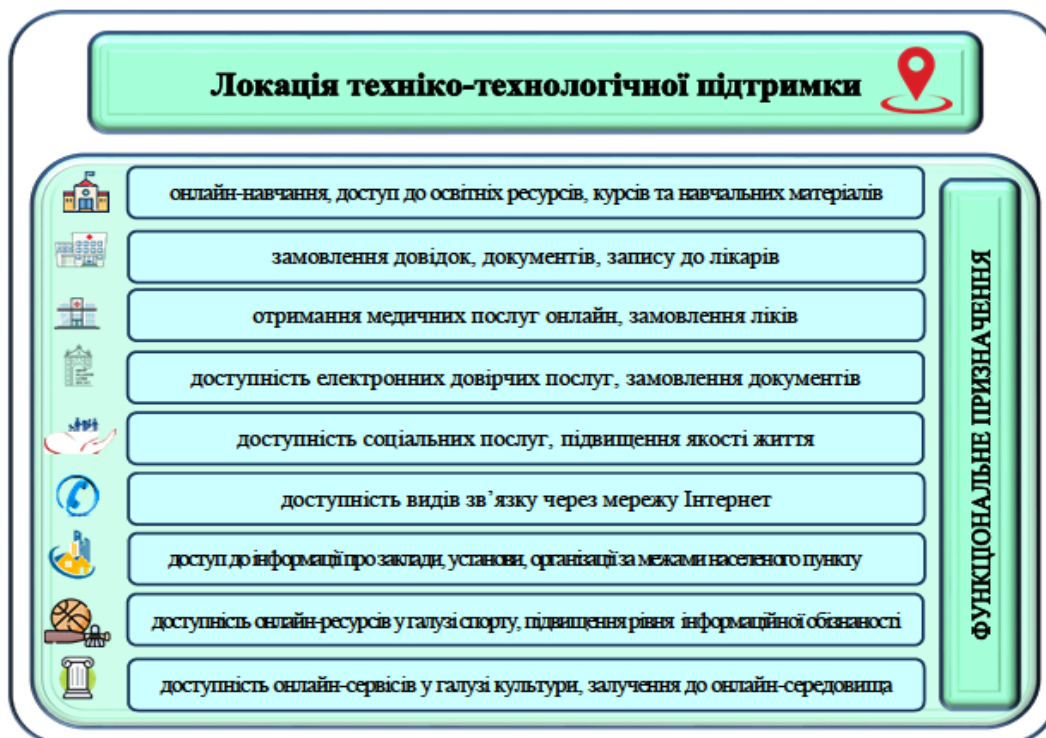

Рис. 2. Функціональне призначення локацій техніко-технологічної підтримки

Джерело: авторська розробка

Зокрема функціонування ЛТТП вирішує проблему щодо доступності освітніх та інших послуг, яка спричинена слабо розвинутою мережею закладів соціальної інфраструктури, низькою фінансовою спроможністю територіальних громад та місцевого населення, а також проблему створення умов для підвищення рівня задоволення соціально-економічних потреб мешканців територіальної громади, зокрема шляхом використання соціальних гаджетів для доступу до електронних сервісів та цифрових послуг з використанням мережі Інтернет.

Висновки. Вирішення питань доступності освіти та задоволення соціально-економічних потреб насе-

лення сільських та міських територій на основі створення в межах територіальних громад локацій техніко-технологічної підтримки має позитивну перспективу їх розвитку в умовах мінімізації витрат з місцевих бюджетів. Такий організаційно-економічний підхід є обґрунтованим і доцільним для впровадження на рівні територіальних громад. Водночас питання не є вичерпаним і потребує подальшого наукового дослідження в частині формування і розширення мережі локацій техніко-технологічної підтримки, пошуку альтернативних форм функціонування та кола функціональної спроможності.

Список використаних джерел:

1. Бенювська Л. Соціальна інфраструктура територіальних громад: інтереси стейкхолдерів. *Галицький економічний вісник*. 2021. № 2. Том 69. С. 14–23.
2. Богуш Л. Соціальна інфраструктура об'єднаних громад України: підходи до розвитку. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 9 (183). С. 172–183
3. Григор О.О., Пригодюк О.М. Ресурсне забезпечення розвитку соціальної інфраструктури регіону. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2018. Вип. 50. С. 5–12.
4. Кльоба С.М. Економічна оцінка розвитку та конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад Львівської області. *Економічний аналіз*. 2018. Том 28. № 3. С. 27–36.
5. Кльоба С.М. Оцінка способів та інструментів підвищення конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад Львівської області. *Стратегія економічного розвитку України*. 2019. Вип. 44. С. 81–90.
6. Кльоба Л.Г., Кльоба Т.Л., Кльоба С.М. Характеристика інструментів підвищення конкурентоспроможності територіальних громад. *Економіка та держава*. 2022. № 2. С. 46–55.
7. Кравців В.С., Сторонянська І.З. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку: монографія. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», 2020. 531 с.
8. Куценко В.І., Євтушенко Г.І. Людський капітал як фактор соціального захисту населення: проблеми зміцнення. *Зайнятість та ринок праці : міжвідомчий наук. збірник*. 1999. № 10. С. 136–145.
9. Подзізей О.О. Особливості формування конкурентоспроможності ОТГ на засадах сталого розвитку. *Економічний форум*. 2020. № 4. С. 72–77.
10. Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст: Закон України від 04.03. 2004 року № 1580-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 5. С. 986.
11. Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на підтримку розвитку об'єднаних територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.03.2016 року № 200. *Офіційний вісник України*. 2016. № 24. С. 50.
12. Шматковська Т.О., Подзізей О.О. Концептуальні засади підвищення конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад. *Економічний форум*. 2020. № 1.4. С. 77–85.

References:

1. Benovska L. (2021) Sotsialna infrastruktura terytorialnykh hromad: interesy steikholderiv [Social infrastructure of territorial communities: interests of stakeholders]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, vol. 69, no. 2, pp. 14–23.
2. Bohush L. (2016) Sotsialna infrastruktura obiednanykh hromad Ukrainy: pidkhody do rozvytku [Social infrastructure of united communities of Ukraine: approaches to development]. *Aktualni problemy ekonomiky*, vol. 9 (183), pp. 172–183.
3. Hryhor O.O., Pryhodiuk O.M. (2018) Resursne zabezpechennia rozvytku sotsialnoi infrastruktury rehionu [Resource support for the development of the social infrastructure of the region]. *Zbirnyk naukovykh prats Cherkaskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Seriya : Ekonomichni nauky*, vol. 50, pp. 5–12.
4. Kloba S.M. (2018) Ekonomichna otsinka rozvytku ta konkurentospromozhnosti obiednanykh terytorialnykh hromad Lvivskoi oblasti [Economic assessment of development and competitiveness of united territorial communities of Lviv region]. *Ekonomichnyi analiz*, vol. 28, no. 3, pp. 27–36.
5. Kloba S.M. (2019) Otsinka sposobiv ta instrumentiv pidvyshchennia konkurentospromozhnosti obiednanykh terytorialnykh hromad Lvivskoi oblasti [Evaluation of methods and tools for increasing the competitiveness of united territorial communities of Lviv region]. *Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy*, vol. 44, pp. 81–90.
6. Kloba L.H., Kloba T.L., Kloba S.M. (2022) Kharakterystyka instrumentiv pidvyshchennia konkurentospromozhnosti terytorialnykh hromad [Characteristics of tools for increasing the competitiveness of territorial communities]. *Ekonomika ta derzhava*, vol. 2, pp. 46–55.
7. Kravtsov V.S., Storonianska I.Z. (2020) Terytorialni hromady v umovakh detsentralizatsii: ryzyky ta mekhanizmy rozvytku: monohrafiia [Territorial communities in conditions of decentralization: risks and mechanisms of development: monograph]. Lviv: DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M.I. Dolishnoho NAN Ukrainy». (in Ukrainian)
8. Kutsenko V.I., Yevtushenko H.I. (1999) Liudskyi kapital yak faktor sotsialnoho zakhystu naseleennia: problemy zmitsnennia [Human capital as a factor of social protection of the population: problems of strengthening]. *Zainiatist ta rynek pratsi : mizhvidomchyi nauk. Zbirnyk*, vol. 10, pp. 136–145.
9. Podzizei O.O. (2020) Osoblyvosti formuvannia konkurentospromozhnosti OTH na zasadakh staloho rozvytku [Peculiarities of formation of competitiveness of OTG on the basis of sustainable development]. *Ekonomichnyi forum*, vol. 4, pp. 72–77.
10. Zakon Ukrainy «Pro zatverdzhennia Zahalnodержавnoi prohramy rozvytku malykh mist» № 1580-IV (2004, March 4) [On the approval of the National Program for the Development of Small Cities]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, vol. 5, p. 986.

11. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia Poriadku ta umov nadannia subventsii z derzhavnoho biudzhetu mistsevym biudzheta na pidtrymku rozvytku obiednanykh terytorialnykh hromad» № 200 (2016, March 16) [On approval of the Procedure and conditions for providing subventions from the state budget to local budgets to support the development of united territorial communities]. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*, vol. 24, p. 50.

12. Shmatkovska T.O., Podzizei O.O. (2020) Kontseptualni zasady pidvyshchennia konkurentospromozhnosti obiednanykh terytorialnykh hromad [Conceptual principles of increasing the competitiveness of united territorial communities]. *Ekonomichnyi forum*, vol. 1.4, p. 77–85.